

ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ค้างชำระกองทุนพัฒนาสหกรณ์ ของสหกรณ์การเกษตร

Factors Affecting Debt Owed of Agricultural Cooperatives to Cooperative Development Fund

รังสรรค์ ปิติปัญญา
Rangsan Pitipunya

ABSTRACT

This research aimed to identify the factors affecting amount of debt owed of Agricultural Cooperatives (ACs) to Cooperative Development Fund (CDF). To achieve the objective, primary data from 210 of ACs which could not repay loan back to CDF at the end of December 2007 were collected. Moreover, secondary data from related documents were also collected and used in this research. Apart from descriptive statistics such as percentage, mean, maximum and minimum, multiple regression was also applied as analytical tool.

Results of the research found that the average age of the studied ACs was 13 years old with average 502 members. The average of total asset was 5.85 million baht in which 1.45 million baht was share capital. These ACs run multiple businesses especially giving loan, buying products from and providing input supply to the members. However, most of these ACs were not successful in their businesses due to their average net profit was -0.36 million baht. The regression analysis showed that the coefficient of determination (R^2) was 0.7033 which mean that all independent variables (proportion of share capital to total asset (X_1), net profit (X_2), annual repayment amount (X_3), terms of contract (X_4), interest rate (X_5), and type of collateral (X_6)) could explain 70.33 percent of change in un-repayment amount to CDF (Y). Moreover, the analysis revealed that X_2 and X_6 had significant negative influence while X_3 , X_4 and X_5 had significant positive influence on Y.

Keywords: debt owed, agricultural cooperative, cooperative development fund

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อค้นหาเหตุ
หรือปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณหนี้ค้างชำระของสหกรณ์

การเกษตรต่อกองทุนพัฒนาสหกรณ์ (กพส.) เพื่อให้
ได้คำตอบดังกล่าว ข้อมูลปฐมภูมิจากสหกรณ์ที่ผิคนัด
ชำระหนี้เงินกองทุนพัฒนาสหกรณ์ ณ 31 ธันวาคม
2550 จำนวน 210 สหกรณ์ ถูกเก็บรวบรวมโดยใช้

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ นอกเหนือจากข้อมูลปฐมภูมิแล้วข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องก็ถูกเก็บรวบรวมและนำมาใช้ประโยชน์ด้วยเช่นกัน ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลนอกเหนือจากการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด แล้ว การวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยการใช้สมการถดถอยเชิงซ้อนก็ถูกนำมาปรับใช้ด้วยเช่นกัน

ผลการวิจัยพบว่า สหกรณ์ที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีอายุเฉลี่ย 13 ปี สมาชิก 502 คน ทุนดำเนินงาน 5.85 ล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นทุนเรือนหุ้น 1.45 ล้านบาท การดำเนินการในรอบปีที่ศึกษามีผลขาดทุนเฉลี่ย 0.36 ล้านบาท ทั้งนี้สหกรณ์ส่วนใหญ่มีการดำเนินธุรกิจหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้สินเชื่อ การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย และการรวบรวมผลผลิต สำหรับผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อนชี้ว่าในภาพรวมแล้วสัดส่วนของทุนเรือนหุ้นต่อสินทรัพย์ทั้งหมด (X_1) กำไรสุทธิ (X_2) จำนวนเงินที่ต้องชำระคืนต่อปี (X_3) ระยะเวลาชำระคืน (X_4) อัตราดอกเบี้ย (X_5) และ หลักประกันการกู้ (X_6) สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของจำนวนหนี้ค้างชำระ กพส. (Y) ได้ร้อยละ 70.33 เมื่อพิจารณาถึงนัยสำคัญทางสถิติพบว่า X_2 และ X_6 มีอิทธิพลต่อ Y อย่างมีนัยสำคัญในเชิงลบ ในทางตรงกันข้าม พบว่า X_3 , X_4 และ X_5 มีอิทธิพลต่อ Y อย่างมีนัยสำคัญในเชิงบวก

คำสำคัญ: หนี้ค้างชำระ, สหกรณ์การเกษตร, กองทุนพัฒนาสหกรณ์

บทนำ

ภาคเกษตรมีความสำคัญอย่างมากต่อประเทศไทย ประชากรจำนวนมากยังอยู่ในภาคการเกษตร โดยในปี 2549 ประชากรถึง 25.17 ล้านคน หรือร้อยละ 40.05 ของประชากรทั้งหมดอยู่ในภาคการเกษตร (อนันต์, 2552) ภาคเกษตรสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากกว่า 7 แสนล้านบาท หรือ ประมาณร้อยละ 9 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ อย่างไรก็ตาม

ภาคเกษตรต้องเผชิญปัญหาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเรื่องของประสิทธิภาพการผลิตต่ำ และความไม่แน่นอนด้านการผลิต ราคา และ รายได้ ซึ่งมีผลต่อเนื่องไปสู่ปัญหาความยากจนของประชากรในภาคเกษตร รัฐบาลทุกยุคสมัยพยายามแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้ โดยใช้มาตรการต่างๆ ตั้งแต่การพัฒนาพันธุ์และวิธีการผลิตใหม่ การพัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทาน การพัฒนาระบบตลาดที่เอื้อต่อการแข่งขัน การประกันราคาสินค้าเกษตร รวมไปถึงการพัฒนาอำนาจการต่อรองของเกษตรกรโดยส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันในรูปของสหกรณ์ และเพื่อส่งเสริมสหกรณ์เหล่านี้ให้สามารถบริการแก่สมาชิกของตนได้ดี และกว้างขวาง รัฐได้ตั้งกองทุนพัฒนาสหกรณ์ (กพส.) ขึ้นในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้ทำหน้าที่เป็นแหล่งทุนส่งเสริมกิจการของสหกรณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำทั้งนี้ได้มอบให้กรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นผู้รับผิดชอบบริหารเงินกองทุนนี้ (สนธิบัตรสหกรณ์แห่งประเทศไทย, 2549)

นับแต่ปี พ.ศ. 2545 – 2550 กพส. ได้ให้สหกรณ์ต่างๆ (ทั้งสหกรณ์การเกษตรและสหกรณ์รูปอื่นๆ) กู้ยืมเงินไปรวมแล้วประมาณ 9.92 พันล้านบาท (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2550a) ในปี 2550 ได้ให้เงินกู้แก่สหกรณ์จำนวน 1,084 แห่ง โดยเกือบทั้งหมดเป็นสหกรณ์การเกษตร (1,015 แห่ง) อย่างไรก็ตามหลังจากได้รับเงินกู้ไปแล้วสหกรณ์จำนวนมากไม่ชำระหนี้คืน กพส. ตามกำหนด เช่น ในปี 2550 มีสหกรณ์ทุกประเภทที่ผิดนัดชำระหนี้ กพส. ถึง 498 สหกรณ์ (ในจำนวนนี้เป็นสหกรณ์การเกษตร 445 สหกรณ์) รวมเงินค้างชำระ 582.75 ล้านบาท (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2550b)

หากสถานการณ์เป็นเช่นนี้อย่างต่อเนื่องอาจทำให้เงินทุนหมุนเวียนในการให้กู้ของ กพส. ลดลง การช่วยเหลือสหกรณ์ที่เดือดร้อนและรอรับเงินกู้ได้น้อยกว่าที่ควรจะเป็น รวมถึงมีการค่าใช้จ่ายในการบริหารมากขึ้น และอาจเป็นสาเหตุทำให้การดำเนินงานของ กพส. ต้องสะดุดหยุดลง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่

จะต้องเร่งแก้ไขปัญหานี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อแก้ไขปัญหายากด้าน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะค้นหาเหตุ หรือ ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ค้างชำระของสหกรณ์การเกษตรต่อ กพส.

ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากสหกรณ์ที่กู้ยืมเงินจาก กพส. เกือบทั้งหมดเป็นสหกรณ์การเกษตร การวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดขอบเขตไว้เฉพาะที่สหกรณ์การเกษตรเท่านั้น และข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูล ณ สิ้นเดือนธันวาคม 2550

การตรวจเอกสาร

ในทางเศรษฐศาสตร์ “สินเชื่อ” (credit) หมายถึง ความเชื่อถือซึ่งทำให้บุคคลฝ่ายหนึ่งยอมมอบสินค้าหรือบริการ หรือเงินจำนวนหนึ่งให้เพื่อประโยชน์ของบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยทั่วไปความเชื่อจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่างๆ คือ ประวัติทางการเงินของผู้กู้ (characteristics) เงินทุนของผู้กู้ (capital) ความสามารถในการหารายได้ของผู้กู้ (capability) หลักประกันการกู้ (collaterals) และสภาพเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้น (condition) หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าหลัก 5Cs (ริงสรณ์, 2532) หากผู้กู้รายใดมีเงื่อนไขทั้ง 5 ประการดีก็มีแนวโน้มว่าจะสามารถชำระคืนหนี้สินได้ดี ในทางตรงกันข้ามจะชำระคืนหนี้สินได้ไม่ดี

อย่างไรก็ดี ดารณี (2543) ชี้ว่าการไม่ชำระหนี้ตามกำหนดนั้นอาจเป็นผลมาจากหลายสาเหตุ เช่น หลงลืม เข้าใจเงื่อนไขการชำระหนี้ผิด ประสบปัญหาในการดำเนินธุรกิจทำให้มีเงินหมุนเวียนไม่เพียงพอเหนียวหนี้ (มีเงินแต่ไม่ยอมชำระ) ขณะที่ สมเกียรติ (2539) พบว่าปัจจัยที่ดึงดูดให้สมาชิกไปชำระหนี้คือความรู้สึกระงับใจในการบริการ และการเร่งรัดหนี้

ของสหกรณ์ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือของส่วนราชการในเรื่องหนี้สิน ส่วนปัจจัยที่มีผลในเชิงลบต่อการชำระหนี้ ได้แก่ รายได้ที่ลดลง และ ค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น รวมถึงการตกต่ำของราคาผลผลิต เมื่อเปรียบเทียบกับระยะก่อนหน้า ในทำนองเดียวกัน จารุวรรณ (2547) พบว่า รายได้ และ รายจ่าย มีความสัมพันธ์ต่อการค้างชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรอำเภออานวย จำกัด นอกจากนั้น ยังพบว่าอายุ ระดับการศึกษา จำนวนพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตรของสมาชิกมีความสัมพันธ์กับการชำระหนี้เช่นกัน ส่วนงานของ สุขชาติ (2547) นอกจากจะได้ผลคล้ายๆ กับของจารุวรรณแล้ว ยังชี้ว่า จำนวนเงินที่ผ่อนชำระต่อเดือน ระยะเวลาการผ่อนชำระ ประเภทของหลักประกัน มีความสัมพันธ์กับการชำระหนี้ของลูกหนี้ การค้นพบในลักษณะเดียวกันยังพบในงานของสมพงษ์ (2544) สำหรับ อรพิน (2547) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งชำระหนี้เงินกู้กองทุนพัฒนาสหกรณ์ โดยใช้กรณีศึกษาของสหกรณ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า สหกรณ์ที่ส่งชำระหนี้ได้ตามกำหนด มีทุนดำเนินงาน และ ความสามารถในการบริหารธุรกิจ ให้มีกำไรได้มากกว่าสหกรณ์ที่ผิดนัดชำระหนี้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดอาจสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลหรือความสัมพันธ์กับการชำระหนี้สิน ได้แก่ พฤติกรรมทางการเงินในอดีต เงินทุน และความสามารถในการหารายได้ของผู้กู้ ประกอบกับลักษณะของหลักประกันการกู้ยืม หากผู้กู้รายใดมีปัจจัยที่กล่าวถึงข้างต้นดีก็มีแนวโน้มว่าจะสามารถชำระคืนหนี้สินได้ดี หรือมีหนี้ค้างชำระน้อย ในทางตรงกันข้ามหนี้ค้างชำระจะมาก นอกจากปัจจัยดังกล่าวแล้ว จำนวนเงินต้องผ่อนชำระต่องวด และ ระยะเวลาการผ่อนชำระก็มีผลต่อการค้างชำระหนี้เช่นกัน ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ค้างชำระ กพส. ของสหกรณ์การเกษตรต่อไป

วิธีการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลปฐมภูมิที่เก็บรวบรวมจากสหกรณ์การเกษตรที่ไม่สามารถชำระหนี้ค้ำประกัน กพส. ได้ตามกำหนดเวลา ซึ่งจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2550 มีสหกรณ์การเกษตรที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดทั้งสิ้น 445 สหกรณ์ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสหกรณ์เหล่านี้กระจายอยู่ทั่วประเทศ การศึกษาครั้งนี้จึงเลือกใช้การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแทนการศึกษาจากประชากร สำหรับขนาดของตัวอย่างที่เหมาะสมนั้นคำนวณด้วยสูตรของ Taro Yamane ซึ่งอธิบายอยู่ในสุวรรณ (2544)

ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมเท่ากับ 210 และ เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดี จึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ด้วยการจับฉลากแบบไม่มีการใส่คืน จากประชากรที่ศึกษา สำหรับเครื่องมือรวบรวมข้อมูลที่ใช้คือ แบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบคุณภาพในด้านความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นแล้ว คำถามที่ใช้มีทั้งแบบปลายเปิด และปลายปิด

นอกจากข้อมูลปฐมภูมิแล้ว ข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง ก็ถูกรวบรวมและนำมาใช้ในการศึกษาร่วมกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

นอกเหนือจากการวิเคราะห์เชิงพรรณนาแล้ว การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน (multiple regression analysis) ถูกนำมาใช้เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ค้ำประกัน กพส. ของสหกรณ์การเกษตร โดยกำหนดเป็นแบบจำลองดังนี้

$$Y = a + b_1 X_1 + b_2 X_2 + b_3 X_3 + b_4 X_4 + b_5 X_5 + b_6 X_6 \text{ เมื่อ}$$

Y คือ จำนวนหนี้ที่สหกรณ์การเกษตรที่ศึกษา

ค้างชำระอยู่กับ กพส. มีหน่วยเป็น บาท

X_1 คือ เงินทุนของสหกรณ์ หรือ capital ในหลัก 5Cs ซึ่งในการศึกษานี้ใช้สัดส่วนของทุนเรือนหุ้นต่อสินทรัพย์ทั้งหมดเป็นตัวแปร ทั้งนี้คาดว่าสหกรณ์ที่มีสัดส่วนของทุนเรือนหุ้น^๑ มากจะสามารถชำระหนี้สินได้ดีกว่าสหกรณ์ที่มีสัดส่วนของทุนเรือนหุ้น^๑ น้อย จึงคาดการณ์ว่าตัวแปรนี้จะมีความสัมพันธ์กับหนี้ค้างชำระในทางลบ

X_2 คือ ความสามารถในการหารายได้ของสหกรณ์ หรือ capability ในหลัก 5Cs ซึ่งในที่นี้ใช้กำไรสุทธิ หน่วยเป็นบาท เป็นตัวแทน โดยทั่วไปแล้วคาดการณ์ว่าสหกรณ์ที่มีกำไรสุทธิมากจะสามารถชำระหนี้สินได้มากกว่าสหกรณ์ที่มีกำไรสุทธิน้อย จึงคาดว่ากำไรสุทธิจะมีความสัมพันธ์กับหนี้ค้างชำระในเชิงลบ

X_3 คือ จำนวนเงินที่ต้องชำระคืนต่อปีมีหน่วยเป็นบาท เงินจำนวนนี้ถือว่าเป็นภาระของสหกรณ์ในแต่ละปี สหกรณ์ใดที่มีภาระนี้มากก็มีโอกาสมีหนี้ค้างชำระมากกว่าสหกรณ์ที่มีภาระในการชำระคืนน้อยกว่า จึงคาดว่าปัจจัยตัวนี้จะมีความสัมพันธ์กับหนี้ค้างชำระในเชิงบวก

X_4 คือ ระยะเวลาที่ต้องชำระคืนเงินกู้มีหน่วยเป็นปี ทั้งนี้ระยะเวลาในการชำระคืนจะมีความเกี่ยวข้องกันกับลักษณะการนำสินเชื่อกู้ไปใช้ ถ้านำไปใช้เป็นทุนหมุนเวียน จะมีระยะเวลาในการชำระคืนสั้น แต่ถ้าใช้เพื่อการลงทุนในทรัพย์สินถาวรจะมีระยะเวลาในการชำระคืนยาว ซึ่งโดยทั่วไปเงินกู้ระยะสั้นจะถูกติดตามจากผู้ให้กู้มากกว่าเงินกู้ระยะยาว และในทางปฏิบัติเมื่อส่งชำระคืนแล้วจะสามารถกู้กลับคืนมาได้ ทำให้ผู้กู้มีความกระตือรือร้นที่จะคืนเงินกู้ระยะสั้นมากกว่าระยะยาว ดังนั้นจึงคาดว่าเงินกู้ระยะสั้นจะมีการชำระคืนได้ดีกว่าเงินกู้ยาว หรือระยะเวลาการชำระคืนและหนี้ค้างชำระจะมีความสัมพันธ์กันในทางบวก

X_5 คือ พฤติกรรมทางการเงินในอดีตของสหกรณ์ หรือ characteristics ในหลัก 5Cs เป็นตัวแปร

ที่สำคัญแต่มีปัญหาด้านการวัดค่า อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า กพส. ได้นำเอาประวัติวินัยทางการเงิน มาตรฐานทางการเงิน และ คุณภาพการควบคุมภายใน มาจัดชั้นสหกรณ์ที่ขอกู้เงินซึ่งสะท้อนต่อไปยังอัตราดอกเบี้ยที่เรียกเก็บ สหกรณ์ใดถูกจัดไว้ในชั้นที่ดีกว่าจะเสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำกว่า (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2551) เมื่อเป็นเช่นนี้จึงใช้อัตราดอกเบี้ยเป็นตัวแทนของประวัติทางการเงินของสหกรณ์ โดยคาดว่าอัตราดอกเบี้ยในกรณีนี้จะมีความสัมพันธ์กับการค้างชำระหนี้ในทางบวก

X_6 คือ หลักประกันการกู้ หรือ collaterals ในหลัก 5Cs สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือบุคคล (คณะกรรมการดำเนินการ) และ สินทรัพย์ของสหกรณ์ ซึ่งในที่นี้กำหนดให้เป็นตัวแปรหุ่น (dummy variable) โดยมีค่าเป็น 1 เมื่อใช้บุคคลค้ำประกัน และ เป็น 0 เมื่อใช้สินทรัพย์ค้ำประกัน ทั้งนี้คาดว่าหลักประกันเงินกู้อาจมีความสัมพันธ์กับการค้างชำระหนี้ในเชิงลบ เนื่องจากโดยทั่วไปกรรมการผู้ค้ำประกันย่อมไม่ต้องการมีภาระหนี้สินผูกพันตนเองและครอบครัว ดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่จะผลักดันให้สหกรณ์ชำระหนี้คืน กพส. เร็วกว่าในกรณีที่ใช้สินทรัพย์ของสหกรณ์ค้ำประกัน

a คือ ค่าคงที่ของสมการถดถอย

$b_1, ..., b_6$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของ $X_1, ..., X_6$

สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ในครั้งนี้เป็นข้อมูลภาคตัดขวาง (cross section data) ณ ปี 2550 ซึ่งเก็บรวบรวมจากสหกรณ์การเกษตรที่มีหนี้ค้างชำระกับ กพส. จำนวน 210 สหกรณ์ ตามที่ได้กล่าวถึงแล้ว

ผลการวิจัย

ลักษณะทั่วไปของสหกรณ์ตัวอย่าง

สหกรณ์ที่เป็นตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้มีอายุเฉลี่ยนับแต่การจัดตั้งจนถึงปี พ.ศ. 2550 เท่ากับ 13 ปี มีสมาชิกเฉลี่ย 502 คน ทุนดำเนินงานเฉลี่ย 5.85 ล้านบาท ในจำนวนนี้เป็นทุนเรือนหุ้นเฉลี่ย 1.45 ล้านบาท และการดำเนินงานในรอบปีที่วิจัยมีผลขาดทุนสุทธิเฉลี่ย 0.36 ล้านบาท ทั้งนี้สหกรณ์ที่มีกำไรสูงสุดมีกำไรสุทธิ 2.22 ล้านบาท ขณะที่สหกรณ์ที่มีผลขาดทุนสูงสุด ขาดทุนสุทธิสูงถึง 15.21 ล้านบาท (ตารางที่ 1) อย่างไรก็ตาม ในตารางเดียวกันนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างในด้านขนาดของสหกรณ์ที่ศึกษาไว้ด้วย เช่น สหกรณ์ที่ใหญ่ที่สุดมีสมาชิก 2,629 คน ขณะที่สหกรณ์ขนาดเล็กสุดมีสมาชิกเพียง 24 คน เป็นต้น

ตารางที่ 2 ชีวร้อยละ 83.81, 65.24, 29.05 และ 40.00 ของสหกรณ์ตัวอย่างดำเนินธุรกิจสินเชื่อจัดหาสินค้ามาจำหน่าย รวบรวมผลผลิต และ อื่นๆ ตามลำดับ ทั้งนี้มีสหกรณ์จำนวนมากดำเนินธุรกิจมากกว่าหนึ่งด้าน ซึ่งเป็นเรื่องปกติของสหกรณ์การเกษตรที่ถูกสร้างขึ้นมาให้สมาชิกใช้บริการได้อย่างอเนกประสงค์ (สหกรณ์ให้บริการหรือทำธุรกิจหลายๆ อย่างพร้อมกัน)

สถานการณ์การเป็นหนี้

สหกรณ์ที่ศึกษานี้ได้รับเงินกู้จาก กพส. อยู่ระหว่าง 0.08 ถึง 7.58 ล้านบาท หรือเฉลี่ยเท่ากับ 1.04 ล้านบาทต่อสหกรณ์ เงินกู้ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการ

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไปของสหกรณ์ตัวอย่าง

รายการ	เฉลี่ย	สูงสุด	ต่ำสุด
อายุของสหกรณ์ (ปี)	13	47	2
จำนวนสมาชิก (คน)	501.7	2,629	24
ทุนดำเนินงาน (ล้านบาท)	5.85	239.17	8.77
ทุนเรือนหุ้น (ล้านบาท)	1.45	42.14	0.01
กำไร (ขาดทุน) (ล้านบาท)	-0.36	2.22	-15.21

ชำระคืนประมาณ 1 ปีอย่างไรก็ตามในกรณีที่เป็นการกู้ยืมไปเพื่อการลงทุนในกิจการ หรือ ลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ ก็จะมีระยะเวลาชำระคืนยาวกว่านั้นสำหรับเงินกู้ของสหกรณ์ตัวอย่างในที่นี้มีระยะเวลาชำระคืนนานที่สุดถึง 12 ปี (ตารางที่ 3) ในเรื่องของอัตราดอกเบี้ยที่ กพส. เรียกเก็บจากสหกรณ์ตัวอย่างจะแตกต่างกันไปตั้งแต่ร้อยละ 1 ถึงร้อยละ 12 ต่อปี (อัตราดอกเบี้ยที่แตกต่างกันระหว่างสหกรณ์นี้เป็นผลมาจากชั้นของสหกรณ์ดังได้กล่าวไว้แล้ว) ตารางเดียวกันนี้ยังชี้ให้เห็นว่าเวลาที่วิจัยสหกรณ์ตัวอย่างมีหนี้ค้างชำระแก่ กพส. อยู่ระหว่าง 7.58 ถึง 0.04 ล้านบาท หรือเฉลี่ย 0.86 ล้านบาทต่อสหกรณ์ สำหรับคำถามที่ว่าอะไรคือปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ค้างชำระของสหกรณ์นั้นจะได้วิเคราะห์กันต่อไป

เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการกู้เงิน พบว่าร้อยละ 60.48 ของสหกรณ์ตัวอย่างกู้เงินจาก กพส. ไปเพื่อให้สมาชิกกู้ต่อ ร้อยละ 22.86 และ 14.29 กู้ไปเพื่อทำธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย และ รวบรวมผลผลิต ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 2 กู้ไปเพื่อลงทุนในสินทรัพย์และอื่นๆ ในเรื่องของการค้ำประกันหนี้ของ กพส. พบว่า ร้อยละ 82.86 ใช้บุคคล (คณะ

กรรมการดำเนินการ) ค้ำประกัน ที่เหลืออีกร้อยละ 17.14 ใช้โฉนดที่ดินเป็นหลักประกันค้ำประกัน นอกจากนี้เงินจาก กพส. แล้วยังพบว่าร้อยละ 58.10 ของสหกรณ์เหล่านี้กู้เงินจากแหล่งการเงินอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะ ธกส. ธนาคารพาณิชย์ และ สหกรณ์อื่นๆ

ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ค้างชำระ

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน ซึ่งว่าสัมประสิทธิ์ของการกำหนด (coefficient of determination, R^2) มีค่าเท่ากับ 0.7033 หมายความว่าในภาพรวมแล้วปัจจัยหรือตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว ได้แก่ สัดส่วนของทุนเรือนหุ้นต่อทุนดำเนินงาน (X_1) กำไรสุทธิ (X_2) จำนวนเงินที่ต้องชำระคืนต่อปี (X_3) ระยะเวลาชำระคืน (X_4) อัตราดอกเบี้ย (X_5) และ หลักประกันการกู้ (X_6) สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของจำนวนหนี้ค้างชำระ กพส. (Y) ได้ร้อยละ 70.33 ส่วนที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 30 เป็นผลมาจากปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ได้ใส่ไว้ในแบบจำลอง และเมื่อพิจารณาค่า F-statistics พบว่ามีค่าสูงถึง 83.5876 หรือมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นมากกว่าร้อยละ 99 หมายความว่าค่าสัมประสิทธิ์

ตารางที่ 2 จำนวน และ ร้อยละของสหกรณ์จำแนกตามประเภทธุรกิจของสหกรณ์

ประเภทธุรกิจ	จำนวน	ร้อยละ
สินเชื่อ	176	83.81
จัดหาสินค้ามาจำหน่าย	137	65.24
รวบรวมผลผลิต	61	29.05
อื่นๆ	84	40.00
จำนวนตัวอย่าง	210	100.00

ตารางที่ 3 การกู้ยืมและการค้างชำระหนี้กองทุนพัฒนาสหกรณ์

รายการ	เฉลี่ย	สูงสุด	ต่ำสุด
จำนวนเงินกู้จาก กพส. (ล้านบาท)	1.04	7.58	0.08
ระยะเวลาชำระคืน (ปี)	1.31	12.00	1.00
อัตราดอกเบี้ยกองทุน (%)	4.10	12.00	1.00
จำนวนหนี้ค้างชำระ (ล้านบาท)	0.86	7.58	0.04

ของตัวแปรอิสระที่ประมาณการได้น้อย 1 ตัว มีค่าแตกต่างจากศูนย์ ทำให้สามารถใช้สมการนี้อธิบายการเปลี่ยนแปลงของหนี้ค้างชำระได้

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละตัวแปร พบว่า X_1 , X_2 และ X_6 มีผลหรือมีความสัมพันธ์กับ Y ในเชิงลบ คือเมื่อ X_1 , X_2 หรือ X_6 มีค่าเพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้ Y มีค่าลดลง ในทางตรงกันข้าม เมื่อ X_1 , X_2 หรือ X_6 มีค่าลดลง จะมีผลทำให้ Y มีค่าเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับที่คาดการณ์ไว้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาค่า t -statistics พบว่าความสัมพันธ์ระหว่าง X_1 และ Y ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายความว่าในทางสถิติแล้วการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนของทุนเรือนหุ้นต่อทุนดำเนินงาน จะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของหนี้ค้างชำระ กพส. ของสหกรณ์ ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่าง X_2 , X_6 กับ Y มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และ 99 ตามลำดับ ซึ่งหมายความว่าในทางสถิติการเพิ่มขึ้น (ลดลง) ของกำไรสุทธิจะมีผลทำให้จำนวนหนี้ค้างชำระลดลง (เพิ่มขึ้น) ด้วย ในทำนองเดียวกันการเปลี่ยนหลักประกันการกู้ยืมจากทรัพย์สินของสหกรณ์เป็นคณะกรรมการทั้งชุด (บุคคล) ก็ทำให้หนี้ค้างชำระลดลงเช่นกัน

ในทางตรงกันข้าม พบว่า X_3 , X_4 และ X_5 มีผลหรือมีความสัมพันธ์กับ Y ในเชิงบวก คือเมื่อ X_3 , X_4 หรือ X_5 มีค่าเพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้ Y มีค่าเพิ่มขึ้น และเมื่อ X_3 , X_4 หรือ X_5 มีค่าลดลง จะมีผลทำให้ Y มีค่าลดลงด้วย ซึ่งสอดคล้องกับที่คาดการณ์ไว้ และเมื่อพิจารณาถึงนัยสำคัญทางสถิติ โดยพิจารณาจากค่า t -statistics พบว่าความสัมพันธ์ระหว่าง X_3 , X_4 กับ Y มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่าง X_5 กับ Y มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ซึ่งหมายความว่าในทางสถิติแล้วการเพิ่มขึ้น (ลดลง) ของ จำนวนเงินที่ต้องชำระคืนต่อปี ระยะเวลาชำระคืน และ/หรือ อัตราดอกเบี้ยจะมีผลทำให้จำนวนหนี้ค้างชำระเพิ่มขึ้น (ลดลง) ด้วย

ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ที่ผ่านมาชี้ว่ามีหลายปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนหนี้ค้างชำระต่อ กพส. หากสามารถแก้ไขหรือปรับปรุงเงื่อนไขหรือสถานะของปัจจัยเหล่านั้นให้เป็นคุณแก่การชำระหนี้คืน กพส. ได้ ก็จะช่วยให้สถานการณ์หนี้ค้างชำระ กพส. ดีขึ้น ซึ่งในที่นี้ขอเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับจำนวนหนี้ค้างชำระ

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์	t-statistics	p-value
ค่าคงที่	-256484.70	-1.4630	0.1450
X_1	-251520.50	-1.3782	0.1697
X_2	-0.08	-2.5691	0.0109
X_3	0.93	18.9873	0.0000
X_4	306412.00	8.8012	0.0000
X_5	54768.73	2.4623	0.0146
X_6	-342142.10	-3.0636	0.0025
F-statistics	83.5876		0.0000
Adjusted R^2	0.7033		

กรณีสินเชื่อรายใหม่

1) เนื่องจากผลประกอบการซึ่งแทนด้วยกำไรสุทธินั้นมีผลต่อหนี้ค้างชำระในเชิงลบ คือสหกรณ์ใดมีผลประกอบการดีจะมีหนี้ค้างชำระน้อย ดังนั้นการปล่อยกู้ในอนาคต กพส. ควรเลือกปล่อยเงินกู้ให้กับสหกรณ์ที่มีผลประกอบการดีก่อน ส่วนสหกรณ์ที่มีผลประกอบการไม่ดีนั้น หากจำเป็นต้องให้กู้ ควรพิจารณาให้กู้พร้อมกับส่งเสริมให้มีการปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดีขึ้น รวมถึงต้องมั่นใจว่าโครงการที่ให้นั้นเป็นโครงการที่สามารถสร้างรายได้สุทธิเพิ่มให้กับสหกรณ์ ไม่ใช่สร้างภาระโดยไม่เกิดประโยชน์กับสหกรณ์ และควรเป็นโครงการที่มีความเหมาะสมและเป็นความต้องการของสหกรณ์จริงๆ

2) การวิจัยชี้ว่า จำนวนเงินที่ต้องชำระคืนต่อปีมีผลต่อหนี้ค้างชำระในเชิงบวก คือสหกรณ์ที่ต้องชำระคืนเงินแก่ กพส. ต่อปีมากจะมีหนี้ค้างกับสหกรณ์มากตามไปด้วย ในขณะที่เดียวกันก็ชี้ว่าระยะเวลาชำระคืนมีผลต่อหนี้ค้างชำระในเชิงบวก คือสหกรณ์ที่ได้รับเงินกู้โดยมีระยะเวลาชำระคืนยาวมีแนวโน้มที่จะมีหนี้ค้างชำระมากกว่าสหกรณ์ที่ได้รับเงินกู้ที่มีระยะเวลาชำระคืนสั้น ดังนั้น ในกรณีของการกู้ยืมรายใหม่ กพส. จะต้องวิเคราะห์อย่างจริงจังถึงจำนวนและช่วงเวลาที่ต้องการใช้เงิน รวมถึงระยะเวลาชำระคืนที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละสหกรณ์ จากนั้นจึงจ่ายเงินกู้ให้เป็นงวดๆ ในจำนวนและระยะเวลาที่เหมาะสม โดยมีการตรวจสอบและประเมินการใช้สินเชื่อยังจริงจัง หากสหกรณ์ดำเนินการได้ตามแผนการกู้เงินจึงจะจ่ายเงินกู้เพิ่มให้ (จ่ายเงินกู้เป็นงวดๆ ตามความก้าวหน้าของการดำเนินการตามแผน) แต่ถ้าไม่สามารถทำได้ตามแผน กพส. และ สหกรณ์จะต้องหารือร่วมกันถึงปัญหาและแนวทางในการปรับปรุงให้เป็นไปตามแผนการใช้เงิน ในทำนองเดียวกันเมื่อถึงเวลาชำระคืน กพส. ต้องติดตามการชำระเงินคืนตามแผนอย่างจริงจังด้วยเช่นกัน หากพบว่าแนวโน้มที่จะมีการผิดนัดชำระเงิน

กพส. และ สหกรณ์ลูกหนี้จะต้องหารือร่วมกันเพื่อหาทางป้องกันและแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน

3) การวิเคราะห์ชี้ว่าสหกรณ์ที่กู้เงินโดยใช้กรรมการทุกคนค้ำประกันในฐานะส่วนตัวนั้นมีหนี้ค้างชำระน้อยกว่าสหกรณ์ที่ใช้หลักทรัพย์ของสหกรณ์ค้ำประกัน ดังนั้น ในอนาคต กพส. ควรระบุเป็นเงื่อนไขให้คณะกรรมการของสหกรณ์ที่กู้จาก กพส. ต้องค้ำประกันเงินกู้ในฐานะส่วนตัว ร่วมกับการใช้หลักทรัพย์ของสหกรณ์ค้ำประกัน และผู้ค้ำประกันดังกล่าวต้องเปลี่ยนแปลงทุกครั้งตามการเปลี่ยนแปลงของกรรมการ

4) การวิเคราะห์ชี้ว่าสหกรณ์ที่มีพฤติกรรมทางการเงินในอดีตดีกว่าจะมีหนี้ค้างชำระน้อยกว่า ดังนั้นการให้เงินกู้ในอนาคตควรพิจารณาในเรื่องนี้ให้มากขึ้นกว่าเดิมที่ให้ความสำคัญอยู่แล้วผ่านการคิดดอกเบี้ยในอัตราที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ชี้ว่านโยบายอัตราดอกเบี้ยแตกต่างกันที่ผ่านมายังไม่เพียงพอที่จะทำให้มีการชำระคืนหนี้ตามกำหนด ดังนั้น กพส. จึงควรกำหนดให้มีมาตรการลงโทษเพิ่มขึ้น เช่นมีการปรับดอกเบี้ยการผิดนัดชำระหนี้ การระงับการให้กู้ เป็นต้น รวมถึงมีมาตรการให้รางวัลแก่สหกรณ์ที่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดด้วย (โดยเฉพาะสหกรณ์ที่เดิมต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูงเนื่องจากประวัติทางการเงินในอดีตไม่ดี) เช่น มีส่วนลดดอกเบี้ยให้ เป็นต้น

กรณีหนี้สินเดิม

สำหรับกรณีของสหกรณ์ที่มีหนี้ค้างอยู่ในปัจจุบัน กพส. ควรร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับฝ่ายต่างๆ เพื่อพัฒนาสหกรณ์เหล่านี้ให้สามารถดำเนินการได้ผลดียิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันต้องทำโครงการปรับโครงสร้างหนี้ โดยปรับลดภาระการชำระหนี้ลง พร้อมกับการขยายเวลาชำระหนี้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของสหกรณ์ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวต้องทำด้วยความระมัดระวัง และควรทำไปพร้อมๆ กับการปรับปรุงหลักประกันเงินกู้ใหม่โดยเพิ่มการค้ำ

ประกันส่วนตัวของคณะกรรมการเข้าไปด้วยยิ่งกว่านั้น ควรมีการปรับปรุงระบบการติดตามการชำระหนี้สิน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมๆ ไปกับเพิ่มเงื่อนไขการลงโทษในกรณีที่ยังผิดนัดการชำระเงินอีก

โดยสรุปแล้ว เพื่อแก้ไขปัญหานี้ค้างชำระที่มีอยู่เดิม กพส. ต้องเรียกสหกรณ์ลูกหนี้มาหารือเพื่อปรับโครงสร้างหนี้ใหม่ส่วนการป้องกันหนี้ค้างชำระในอนาคตนั้น กพส. ต้องปรับปรุงระบบการอำนวยสินเชื่อของตนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ทั้งนี้การปรับปรุงต้องรวมถึงการปรับปรุงวิธีการวิเคราะห์โครงการที่ขอกู้ การจ่ายสินเชื่อ การติดตามหนี้ถึงกำหนดชำระ การลงโทษในกรณีที่ผิดสัญญา และการให้รางวัลในกรณีที่ทำได้ตามหรือดีกว่าสัญญา

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมสหกรณ์. 2550a. ผลการอนุมัติเงินกู้ กองทุนพัฒนาสหกรณ์. กรุงเทพฯ: ฝ่ายเลขานุการ ส่วนบริหารเงินทุน สำนักพัฒนาระบบการบริหารการจัดการสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. 2550b. ผลการอนุมัติเงินกู้ กองทุนพัฒนาสหกรณ์จำแนกรายภาค. กรุงเทพฯ: ฝ่ายเลขานุการ ส่วนบริหารเงินทุน สำนักพัฒนาระบบการบริหารการจัดการสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. 2551. คู่มือปฏิบัติงานการบริหาร กองทุนพัฒนาสหกรณ์. กรุงเทพฯ: กลุ่มวิเคราะห์ กองทุนพัฒนาสหกรณ์ สำนักพัฒนาระบบการบริหารการจัดการสหกรณ์.
- จารุวรรณ ลิ้มลม. 2547. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อการค้างชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรอากาศอานวย จำกัด. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดารณี พุทธิวิบูลย์. 2543. การจัดการสินเชื่อ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศิลปการพิมพ์ (1977).

- รังสรรค์ ปิติปัญญา. 2532. สหกรณ์อเนกประสงค์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมเกียรติฉายโช้น. 2539. ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร. รายงานวิจัย ฝ่ายวิจัย การพัฒนางานสหกรณ์ กองวิชาการ กรมส่งเสริมสหกรณ์.
- สมพงศ์ ศรียุกต์. 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติผิดเงื่อนไขการปรับปรุงโครงสร้างหนี้กรณีศึกษา: ลูกหนี้สินเชื่อบุคคล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่. การศึกษาค้นคว้าอิสระด้วยตนเอง, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย. 2549. พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: บริษัท อาทิตย์โปรดักส์กรุ๊ป จำกัด.
- สุชาติ วิงวอน. 2547. ปัจจัยที่มีผลต่อการไม่ชำระหนี้ตามสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของลูกหนี้ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน): กรณีศึกษา ลูกหนี้สินเชื่อบุคคลธรรมดาหน่วยแก้ไขหนี้อยุธยา. การศึกษาค้นคว้าอิสระด้วยตนเอง, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุวรรณ ฐาโชติ. 2544. วิจัยวิจัยทางสหกรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อนันต์ดาโลดม. 2552. เกษตรยุคใหม่กุมหัวใจเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “เกษตรยุคใหม่กุมหัวใจเศรษฐกิจไทย” เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2552 ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์
- อรพิน จริยะพิศาล. 2547. ปัจจัยที่สหกรณ์ส่งชำระหนี้เงินกู้กองทุนพัฒนาสหกรณ์: กรณีศึกษาสหกรณ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด. เอกสารประกอบการขอประเมินบุคคลเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนักวิชาการสหกรณ์ 7ว. กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาระบบการบริหารการจัดการสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดร้อยเอ็ด.